

HET DOEL VAN DE STAAT IS DE VRIJHEID

*The purpose of
the state is
freedom*

Spinoza-monument
Amsterdam

Nicolas Dings

*Baruch
de Spinoza
1632-1677*

Voorwoord

Op 24 november 2008 is door Burgemeester Job Cohen en Cultuurwethouder Carolien Gehrels een monument onthuld, op de plek waar ooit Spinoza's geboortehuis stond aan de Zwanenburgwal bij het Amsterdamse Stadhuis. De Stichting Spinoza Monument heeft met de opdracht, om een sculptuur ter ere van Baruch de Spinoza (hij noemde zich later in zijn leven Benedictus de Spinoza) te maken, eerbeton willen geven aan een van de grootste denkers uit de 17de eeuw, een van de belangrijkste culturele vernieuwers in de historie van de mensheid.

Het gedachtegoed van Spinoza wijst ons nadrukkelijk op het belang van de vrijheid van het individu en lijkt in de huidige tijd actueler dan ooit. Zijn denkbeelden over tolerantie en godsdienstvrijheid kunnen NU maar zeker ook in de toekomst blijvend als fundamenten van onze steeds veranderende samenleving functioneren.

Bij de grote herwaardering voor de filosofische denkbeelden van Spinoza, die momenteel in de samenleving speelt, zou je bijna kunnen spreken van een grote LIEFDE voor Spinoza door een aantal Spinozisten. Dat klinkt wellicht enigszins pathetisch maar Liefde is volgens Spinoza's eigen *Definities van de hartstochten* '...blijdschap die vergezeld gaat van het idee van een uitwendige oorzaak'.

Die 'uitwendige' oorzaak van Spinoza's denkbeelden zou juist nu hartstochtelijk uitgedragen moeten worden. Woorden zijn in deze tijd echter ondenkbaar zonder beeld. Die behoefte aan beeld, is de 'uitwendige noodzaak' voor ons om Spinoza te vatten in een sculptuur en zijn filosofische denkbeelden te stollen in de fysieke herinnering aan de persoon.

Op een ellipsvormig podium wordt de figuur Spinoza op een voetstuk geplaatst, groots en toch bescheiden, ontworpen door beeldend kunstenaar Nicolas Dings, die op onnavolgbare wijze de mens Spinoza een nieuwe eigentijdse mantel heeft gegeven, gesierd door vogels en bloemen die verwijzen naar de culturele diversiteit van de stad. Daarmee is het kunstwerk van Dings niet alleen een herkenbaar historisch standbeeld, maar tegelijkertijd een levendig monument midden in de huidige samenleving.

Geïnspireerd door de tekst op het monument '*Het doel van de staat is de vrijheid*', is de realisatie van de sculptuur bijna geruisloos, in een zeer kort tijdsbestek en in voortreffelijke samenwerking tot stand gekomen. De stichting Spinozamonument wil in het bijzonder de kunstenaar, het Amsterdams Fonds voor de Kunst, dat door zijn genereuze subsidie de realisatie van het monument heeft mogelijk gemaakt, de gemeente Amsterdam voor de soepele samenwerking, en alle andere zo toegewijde betrokkenen grote dank zeggen en wie kan dat beter dan Spinoza zelf:

'Dank of dankbaarheid is de begeerte ofwel het streven van de liefde hem goed te doen, die ons uit een gelijk liefdesaffect een weldaad heeft bewezen'.

Stichting Spinoza Monument

Pieter de Jong, voorzitter

Hester Alberdingk Thijm, vice voorzitter

Foreword

On 24 November 2008, Amsterdam's Mayor Job Cohen and Cultural Councillor Carolien Gehrels unveiled a monument near the City Hall on the Zwanenburgwal, where the house in which Spinoza was born once stood. By commissioning to make a sculpture in honor of Baruch de Spinoza (later in life he called himself Benedictus de Spinoza) the Spinoza Monument Foundation wished to pay homage to one of the greatest thinkers of the 17th century and one of the most important cultural innovators in the history of mankind.

Spinoza's body of thought emphatically shows us the importance of the freedom of the individual, and seems more current than ever in this day and age. His views on tolerance and freedom of religion can still serve as fundamental principals for our constantly changing society – NOW, but most assuredly also in the future.

With the great reassessment of Spinoza's philosophical ideas currently taking place, one could almost speak of the great LOVE some aficionados have for Spinoza. That may sound slightly pathetic, but Love, according to Spinoza's own 'definitions of the passions', is 'joy coupled with an awareness of the outward cause'.

Particularly in these times, the 'outward cause' of Spinoza's views must be ardently expressed. However, words are inconceivable nowadays without images. This need for images leads to our 'outward need' to capture Spinoza in a sculpture and solidify his philosophical opinions in a physical commemoration to his person.

The figure of Spinoza, grand yet modest, stands on a pedestal that is placed on an elliptical platform. The sculpture is by the artist Nicolas Dings, who in an inimitable manner has given the person of Spinoza a new, contemporary cloak that is decorated with birds and flowers which refer to the cultural diversity of the city. As a result, Dings' artwork is not only a recognizable historical statue, but also a stimulating monument in the midst of contemporary society.

Inspired by the citation from Spinoza carved on the monument, *'The purpose of the state is freedom'*, the actualization of the sculpture proceeded almost perfectly smoothly, in a very short period of time and with excellent collaboration. The Spinoza Monument Foundation would especially like to extend its heartfelt thanks to the artist; to the Amsterdam Fund For the Arts, who made the actualization of the monument possible through its generous subsidy; to the city of Amsterdam for its flexible collaboration; and to all of the other parties who were so devoted; and who can say it better than Spinoza himself:

'Gratitude or thankfulness is love's desire or endeavor to do good to someone who has done us a service out of an equal love affect.'

Spinoza Monument Foundation

Pieter de Jong, chair

Hester Alberdingk Thijm, vice chair

Spinoza en Amsterdam

Carolien Gehrels

wethouder cultuur van de gemeente Amsterdam, aan het woord ter gelegenheid van de onthulling van het Spinoza monument op 24 november 2008.

Het monument voor Spinoza, met op de zijkant het citaat: *'Het doel van de staat is de vrijheid'* krijgt in Amsterdam een prominente plaats. Zo'n monument past bij Amsterdam, stad van Spinoza – zo staat dat in mijn cultuurnota.

Ik ken geen belangrijker uitspraak dan deze van Spinoza uit 1670 – ik citeer: *'Hoe kleiner de vrijheid van meningsuiting is in een staat, hoe gewelddadiger zij geregeerd wordt. In een stad waarin vrijheid is, hoeven geen misstanden te zijn. Het is niet moeilijk om daarvan een voorbeeld te vinden. Want in Amsterdam zie je dat de autoriteiten er heel goed in slagen die misstanden te voorkomen en mensen ervan te weerhouden elkaar schade toe te brengen, terwijl ze toch openlijk een tegengestelde mening zijn toegedaan. Amsterdam plukt de vruchten van deze vrijheid blijkens zijn groei die alle volken bewonderen. In deze bloeiende en bevoorrechte stadstaat leven mensen uit alle volken en met alle mogelijke geloofsovertuigingen eendrachtig samen'*. Einde citaat. Bijna 400 jaar geleden. Mooier kan ik mijn ideale beeld van Amsterdam bijna niet omschrijven.

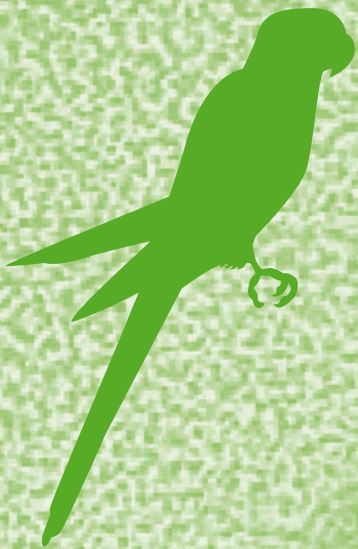
Vrijheid van meningsuiting, vrijheid van denken, vrijheid van godsdienst – dat zijn de noties van Spinoza die mij aanspreken. Hij was zijn tijd zo ver voor uit dat er nog steeds plaatsen zijn op deze wereld waar ze hem niet lijken te kennen. Maar in Amsterdam is eerder sprake van een Spinoza-revival. Het monument van Nicolas Dings dat nu verrijst naast het stadhuis onderstreept dat. Waarom juist in deze tijd, is dan de vraag?

De grote Spinozakenner Jonathan Israel heeft in één van zijn recente lezingen aangevoerd, dat de crisis waarin Nederland verkeert voortkomt uit het feit dat wij de erfenis van de filosoof hebben verwaarloosd. Hij doelt op de crisis rond de multiculturele samenleving, rond vrijheid van meningsuiting en scheiding van kerk en staat. En dat terwijl we zo veel aan Spinoza te danken hebben. Hij legde de basis voor de centrale waarden van de westerse democratie. Maar in plaats van hem in tijden van crisis als baken te gebruiken, verwaarlozen we zijn erfenis. Door oppervlakkigheid en gebrek aan historisch besef.

Dat harde oordeel van Jonathan Israel deel ik niet. Wel ben ik met hem eens, dat historisch besef ons verder kan brengen. Om te weten waar je heengaat, moet je weten waar je vandaan komt. Je geschiedenis kennen.

Als wethouder van Amsterdam merk ik een toenemende belangstelling voor historie en cultuur. En Spinoza is daarbij een belangrijke bron van inspiratie. In de tijd waarin hij leefde

werd Amsterdam fameus door economische welvaart, bloeiende kunsten en geestelijke vrijheid. Filosofen als Graham Locke en René Descartes, wetenschappers als Jan Swammerdam en kunstenaars als Sweelinck en Hendrick de Keyser konden er in vrijheid werken. Het was bovendien een tijd waarin, zoals de Engelse reiziger Peter Mundy in 1640 vol verbazing constateerde, zelfs slagers, bakkers, smeden en schoenmakers hun werkplaats of winkel versierden met schilderkunst. Dat klimaat is inspirerend. Daar willen wij in Amsterdam mee door!

Ten eerste door de ambitie de Amsterdammers cultuurwijsheid bij te brengen, het vermogen de weg te vinden in de culturen van de stad en de kansen te grijpen die de cultuur hen biedt. Zodat iedere Amsterdammer stap voor stap kan leren genieten van kunst. Een leerweg die mensen, zoals we weten van Spinoza, alleen in alle vrijheid kunnen afleggen. Ten tweede door ervoor te zorgen dat de stad ruimte geeft voor de ontwikkeling van talenten, een laboratorium is voor kunstenaars en ondernemers op het grensvlak van verschillende disciplines. En ten derde door erin te investeren dat we de culturele top, de wereldklasse, op het hoogste niveau in stand houden. En dat alles in een open, vrije en tolerante stad; een verzameling van vrije, zelfbewuste Amsterdammers.

In mijn cultuurnota citeer ik Halleh Ghorashi, een Iraanse Nederlandse, bijzonder hoogleraar aan de Vrije Universiteit. De veelgeroemde tolerantie in Nederland, zegt zij, is een tolerantie zonder betrokkenheid en zonder interactie. We maken geen inhoudelijke verbinding met elkaar en lijken cultuur te beschouwen als een statisch gegeven. Dat is dus niet wat ik mij voorstel onder de cultuur van Amsterdam. Voor mij is een culturele identiteit een proces met de stad en haar inwoners als basis. Mensen maken tot op zekere hoogte hun eigen culturele identiteit, op basis van hun geschiedenis en bijbehorende waarden, reflectie en kritische interactie met hun omgeving. En precies zo maken we ook, met elkaar, de identiteit van de stad.

Mensen hebben behoefte aan cultuur in onze tijd. Het is mooi dat onze stad de letterlijke verbeelding van haar grootste filosoof mag onthullen, zodat er nog meer mensen kennis van kunnen nemen.

Spinoza and Amsterdam

The monument to Spinoza, bearing the maxim *The purpose of the state is freedom* on its side, has been granted a prominent place in the city. As I say in my cultural memorandum, a monument like this belongs in Amsterdam.

I know of no more important statement than the one Spinoza made in 1670. I quote: 'In proportion as the power of free speech is withheld, we depart from the natural condition of mankind, and consequently the government becomes more tyrannical. In order to prove that from such freedom no inconvenience arises, which cannot easily be checked by the exercise of the sovereign power, and that men's actions can easily be kept in bounds, though their opinions be at open variance, it will be well to cite an example. Such a one is not very far to seek. The city of Amsterdam reaps the fruit of this freedom in its own great prosperity and in the admiration of all other people. For in this most flourishing state, and most splendid city, men of every nation and religion live together in the greatest harmony.' End quote. Almost 400 years ago. It would be hard put to describe my ideal image of Amsterdam any better.

Freedom of speech, freedom of thought, freedom of religion – these are the notions of Spinoza that appeal to me. He was so far ahead of his time that there are still places in this world where they don't seem to be acquainted with him yet, whereas in Amsterdam there is even talk of a Spinoza revival. Nicolas Dings' monument that is now being erected next to the City Hall underscores this. The question is, Why especially now?

The great Spinoza authority Jonathan Israel recently argued in one of his lectures that the current crisis in the Netherlands stems from the fact that we have disregarded the philosopher's legacy. He is alluding to the crisis surrounding the multicultural society, freedom of speech and the separation of church and state. And to think that so much of what we have is thanks to Spinoza. He laid the foundation for the central values of Western democracy. But instead of using him as a beacon in times of crisis, we are disregarding his legacy – through superficiality and a lack of historical awareness.

Jonathan Israel's harsh assessment is not something that I share. However, I do agree with him that historical awareness can bring us further. To know where you are going, you must know where you come from. Know your history.

As an Amsterdam city councillor, I notice a growing interest in history and culture. And Spinoza is an important source of inspiration in this regard. In the era in which he lived, Amsterdam became famous for its economic prosperity, its flourishing arts and spiritual freedom. Philosophers like Graham Locke and René Descartes, scientists like Jan Swammerdam and artists like Sweelinck and Hendrick de Keyser could work here in freedom.

Moreover, it was a time in which, as the English traveler Peter Mundy noted in amazement in 1640, even butchers, bakers, smiths and shoemakers decorated their workplaces with paintings. That climate was inspiring. We want to carry on with that in Amsterdam!

First of all, by trying to instill cultural wisdom in Amsterdammers, the ability to find their way amongst the city's different cultures and to take the opportunities that culture offers them, so that, step-by-step, every Amsterdammer can learn how to enjoy art. A path of learning that, as we know from Spinoza, people can follow on their own in complete freedom. Secondly, by ensuring that the city provides room for the development of talent, is a laboratory for artists and entrepreneurs operating at the interface of various disciplines. And thirdly, by investing in maintaining the top, world-class, culture at the highest level. And all of this in an open, free and tolerant city; an assembly of free, self-assured Amsterdammers.

In my cultural memorandum, I quote Halleh Ghorashi, an Iranian Dutch woman, a named professor at the Vrije Universiteit. The much-vaunted tolerance in the Netherlands, she says, is a tolerance without involvement and without interaction. We do not seek any real contact with each other and seem to consider culture as something static. But that is not how I see the culture of Amsterdam. For me, cultural identity is a process that starts with the city and its inhabitants. To a certain extent, people make their own cultural identity, based on their history and corresponding values, based on reflection and critical interaction with their surroundings. And this is exactly how we also create, with each other, the identity of the city.

People have a need for culture in our times. How wonderful that our city is now able to unveil the literal representation of its greatest philosopher, so that even more people can become acquainted with him.

Carolien Gehrels

[Amsterdam city councillor for culture, speaking at the unveiling of the Spinoza monument on 24 November 2008.](#)

AMSTEL

geboortehuis Spinoza ▶

Het doel van de staat is de vrijheid

woonhuis Spinoza ▶

woonhuis Rembrandt van Rijn ▶

Burgemeester Job Cohen

Toespraak bij de herdenking van de 375ste geboortedag van Baruch de Spinoza, 24 november 2007, Mozes en Aaronkerk te Amsterdam.

Spinoza is in onze tijd nog altijd populair. Op zich is dat een opmerkelijke constatering in een tijd waarin het historisch besef gebrekkig ontwikkeld is en de lust om zich in boeken te verdiepen, laat staan in geschriften die meer dan 350 jaren oud zijn, nogal eens afwezig is.

Hoe is die belangstelling voor Spinoza te verklaren, terwijl de meesten zijn geschriften niet kennen? Misschien dat uit een zeer korte levensschets enige antwoorden op deze vraag kunnen worden gegeven.

Spinoza is op 24 november 1632 geboren in Amsterdam als Baruch, zoon van Michael d' Espinoza en diens tweede vrouw Hanna Debora. Zijn ouders maakten deel uit van de nieuwe joodse gemeenschap in Amsterdam, die zich daar vanaf het einde van de 16e eeuw had gevestigd om aan de vervolgingen in Spanje en Portugal te ontkomen. Michael d' Espinoza was een gefortuneerd zakenman. De taal waarmee Spinoza thuis opgroeide was het Portugees; zijn roepnaam was dan ook Bento, de Portugeese vertaling van zijn officiële naam, Baruch, 'de gezegende'. Naast Portugees leerde hij Spaans, Hebreeuws en Nederlands. Het Latijn, de taal waarin hij schreef, leerde hij pas later.

Er zijn aanwijzingen dat verschillende familieleden van Spinoza in Spanje en Portugal met de Inquisitie te maken hebben gehad. Het is onduidelijk hoe deze familie-ervaringen het denken van de jonge Bento hebben beïnvloed.

Bento kreeg een gedegen orthodox-joodse opvoeding; men zegt dat hij de Bijbel uit zijn hoofd kende. Maar ook was hij zeer belesen in de Spaanse klassieke werken uit zijn tijd en de joodse filosofische werken uit de Middeleeuwen.

Spinoza is vermoedelijk al jong tot zijn wijsgerige opvattingen gekomen. Bij gebrek aan geschriften of documenten uit zijn vroege jaren is daarover echter niets met zekerheid te zeggen. In 1656 werd de grote banvloek van de Amsterdamse joodse gemeenschap over Spinoza uitgesproken. De tekst van de ban is in het Gemeentearchief van Amsterdam te raadplegen – daaruit kan echter niet vastgesteld worden wat de reden ervoor was. Misschien ging het om zijn kritische geest en zijn filosofische denkbeelden die tegen het gevestigde jodendom ingingen. Maar op dat moment had Spinoza nog niets gepubliceerd, dus met zekerheid is dat niet te zeggen. Mogelijk is ook dat hij zich niet wou voegen naar het gezag van de rabbijnen, zich niet hield aan de regels van de joodse eredienst. En het kan ook dat er problemen waren ontstaan van een andere, bijvoorbeeld financiële, aard.

Hoe het ook zij, met de banvloek werd elk contact met Bento de Spinoza verbroken. En dat hield in verbanning uit de synagoge en daarmee de facto ook uit Amsterdam. Buiten

Amsterdam zou Baruch de Spinoza, die zich voortaan Benedictus liet noemen, zijn grote filosofische werken schrijven, waardoor hij in de loop der eeuwen wereldberoemd werd.

Door berouw te tonen had Spinoza de ban kunnen voorkomen en terug kunnen keren in de joodse gemeenschap. Maar dat heeft hij nooit gedaan. Hij heeft zich overigens ook niet bekeerd tot het christendom – en dat was in een tijd waarin de identiteit van mensen vooral door hun religie werd bepaald, zeer bijzonder. Spinoza was aldus een voorloper van de seculiere moderne mens – waarmee niet gezegd wil zijn dat hij een atheïst was.

Terug naar de vraag hoe de belangstelling voor Spinoza te verklaren is, terwijl de meesten zijn geschriften niet kennen? Uit zijn levensloop is een aantal punten te destilleren die hem tot een mens maken in wie iemand uit de 21ste eeuw zich enigszins kan herkennen:

* Als Spinoza nu had geleefd, was hij waarschijnlijk bestempeld als allochtoon, als asielzoeker of als joodse vluchteling. Maar dan eentje uit de goeude klasse, met een goede opvoeding. In een steeds globalere wereld, waarin creatief talent al dan niet vrijwillig van het ene land naar het andere trekt, is dit een meer en meer voorkomende situatie.

* Spinoza is een voorloper van de seculiere moderne mens zonder religie en daarmee een voorbeeld voor hen die een ethisch leven willen leiden zonder zich aan de voorschriften van enige godsdienst te binden.

* Spinoza heeft zijn joodse milieu achter zich gelaten om zijn eigen levensweg te gaan, zonder dat hij de behoefte voelde om zich te assimileren aan het hem omringende milieu. Daarmee is hij een icoon voor zich emanciperende individuen en minderheden.

* Spinoza staat bekend als vrijdenker en als een van de vroegste verdedigers van de vrijheid van meningsuiting. In zijn *Theologisch Politiek Tractaat* is daarover te lezen: ‘Het is onmogelijk de mensen de vrijheid ontnemen om te zeggen wat ze willen’ en ‘dat deze vrijheid met behoud van het recht en het gezag van de hoogste overheden toegestaan kan worden’. Welke moderne Nederlander zou het daarmee oneens zijn? Meteen daarop is bij Spinoza te lezen: ‘En dat de enkeling, onverlet het recht om te zeggen wat hij denkt, dat recht kan behouden, als hij daaraan geen eigenmachtigheid ontleent om iets in het staatsbestel als recht te introduceren of iets in strijd met de eenmaal aanvaarde wetten te ondernemen’. Precies de goede balans!

* De ideeën van Spinoza waren, zowel gedurende zijn leven, als vele eeuwen na zijn dood in 1667, zeer controversieel. Pas vanaf het einde van de 18e en het begin van de 19e eeuw groeide er langzaam een bredere waardering voor zijn gedachtegoed. In Nederland houden we wel van zo’n rebel avant la lettre.

* En last but not least is Spinoza bestempeld als Europa’s eerste moderne filosoof. Zijn ideeën hebben uiteindelijk heel veel invloed gehad in het continent. En dat voor een jongen die in Amsterdam geboren was. Welke Nederlander zou daar niet trots op zijn?

The purpose of the state is freedom

Spinoza is still popular in our day and age. That's quite a remarkable observation in itself, considering the fact that this is an era in which historical awareness is poorly developed and the desire to become engrossed in books, let alone manuscripts that are over three hundred and fifty years old, is quite often lacking.

How can this interest in Spinoza be explained, when most people don't even know his writings? Perhaps a brief description of his life can give some answers to this question.

Spinoza was born on 24 November 1632 in Amsterdam as Baruch, the son of Michael d'Espinoza and his second wife, Hanna Debora. His parents were part of the new Jewish community in Amsterdam, which had settled here since the end of the 16th century to escape persecution in Spain and Portugal. Michael d'Espinoza was a well-to-do businessman. The language Spinoza learned at home was Portuguese, and his nickname was therefore Bento, the Portuguese translation of his official name, Baruch, 'the blessed'. In addition to Portuguese, he learned Spanish, Hebrew and Dutch. He acquired his knowledge of Latin, the language in which he wrote, only later.

There are indications that various members of Spinoza's family were caught up by the Inquisition in Spain and Portugal. It is uncertain how these family experiences influenced the thinking of young Bento. Bento received a thorough Orthodox Jewish education; they say he knew the Bible by heart. But he was also very well read in the Spanish classic literature of his time and in Jewish philosophical works of the Middle Ages.

Spinoza probably arrived at his philosophical beliefs at a young age. Due to the lack of writings or documents from his early years, however, we can say nothing for sure about this. In 1665, the Amsterdam Jewish community publicly condemned Spinoza, by pronouncing a ban against him. The wording of the ban can be found in Amsterdam's municipal archives – however, the reason for it cannot be determined from this. Perhaps it had to do with his critical spirit and philosophical views that went against established Judaism. But at that point Spinoza had not yet published anything, so this cannot be said with any certainty. It is also possible that he did not want to comply with the authority of the rabbis, did not obey the rules of Jewish worship. Or it could be that there were other sorts of problems – financial, for instance.

In any event, the ban effectively broke off all contact with Bento de Spinoza. And that meant banishment from the synagogue and, de facto, from Amsterdam as well. As a result, Baruch de Spinoza, who from then on would call himself 'Benedictus', wrote his great philosophical works, for which he would become world-famous over the course of the centuries, outside Amsterdam. By showing remorse, Spinoza could have averted the ban and returned to the Jewish community. But he never did that. He also never converted to Christia-

nity, by the way – and in an epoch when a person's identity was primarily determined by religion, this was very exceptional. Spinoza was thus a precursor of secular modern man – which is not to say that he was an atheist.

Back to the question of how to explain the interest in Spinoza, when most people today are not familiar with his writings? A number of factors can be distilled from the story of his life that make him someone with whom a person from the 21st century can more or less identify:

- * If Spinoza had lived today, he would probably be considered an immigrant, an asylum seeker or a Jewish refugee – but one from the moneyed class, with a good education. In an increasingly globalized world, in which creative talent moves (voluntarily or otherwise) from one country to the next, this is an increasingly common situation.

- * As a forerunner of the secular modern person who has no religion, Spinoza is an example for those who want to live an ethical life without pledging themselves to the discipline of any religion or faith.

- * Spinoza left his Jewish milieu behind him in order to follow his own path in life, without feeling the need to assimilate himself within his new surroundings. This makes him an icon for emancipated individuals and minorities.

- * Spinoza is known as a free thinker and as one of the earliest defenders of the freedom of speech. In his *Theological-Political Treatise*, one can read: 'It is impossible to deny people the freedom to say what they want' and that 'this freedom can be granted while maintaining the law and the authority of the highest government'. What modern Dutch person would disagree with that? Spinoza immediately follows with: 'And that the individual, with the right to say what he thinks intact, can maintain that right if he does not use it to act without authorization in order to introduce something in the body politic as a law or undertake something contrary to already accepted laws'. Exactly the right balance!

- * Both during his lifetime and many centuries after his death in 1667, Spinoza's ideas were very controversial. It was not until the end of the 18th and beginning of the 19th centuries that his mental legacy gradually began to gain wider acceptance. In the Netherlands, we like such a rebel *avant la lettre*.

- * And last but not least, Spinoza is considered Europe's first modern philosopher. His ideas ultimately have had a tremendous amount of influence in this continent. And that from a boy who was born in Amsterdam. What Dutch person wouldn't be proud of that?

Mayor Job Cohen

[Speech delivered in commemoration of the 375th birthday of Baruch de Spinoza on 24 November 2007 at the Moses and Aaron Church in Amsterdam.](#)

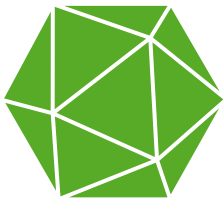

Spinoza
1632 / 24
november
2008

De filosoof, lenzenslijper en Amsterdammer Spinoza hield zich, als wetenschapsman, bezig met onderzoek van het veelvormige universum en het ogenschijnlijk verwarrende palet van de 'mensenwereld', maar zag al onze kennis en wijsheid ook in het perspectief van 'de Natuur en het goddelijke'. De plaatsing van een gedenkteken voor Spinoza op zijn geboorteplek aan de Zwanenburgwal te Amsterdam is een eerbetoon aan zijn filosofisch gedachtegoed waarvan de invloed op het Westerse denken van onschatbare waarde is.

De sculptuur is een drie-eenheid: een podium, een Icosaëder en een figuur zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Het podium is op speelse wijze gemodelleerd naar de wetten van Newton, die na Galilei en Kepller beschreef dat de planeten een ellipsvormige boog rondom de aarde maken, zoals Spinoza in zijn Ethica het spiritueel universum wilde bevatten en benoemen.

De bronzen figuur van de filosoof is gehuld in een mantel met attributen die refereren aan zijn denken over tolerantie, godsdienstvrijheid en vrijheid van meningsuiting en waarmee tegelijkertijd een brug wordt geslagen naar de huidige pluriforme samenleving. (Spinoza was immers ook een zoon van immigranten). De mantel is voorzien van reliëfs van mussen, halsbandparkieten en rozen die op de plooien zijn aangebracht. De halsbandparkiet, die enkele jaren geleden het Vondelpark als biotoop heeft gekozen, is resistent gebleken: hij past zich aan het klimaat aan, eet wat voorhanden is en verplaatst zich inmiddels door de hele stad. De mus, ons meest archetypische vogeltje, heeft het echter moeilijk: niet dat de soort met uitsterven wordt bedreigd maar de alomtegenwoordigheid van vroeger is verdwenen. Tenslotte de roos: in Spinoza's zegelring was een roos gegraveerd omkranst door het woord CAUTE (voorzichtig). De roos, de universele metafoor voor schoonheid, heeft echter ook doornen (Spinoza betekent letterlijk ook doorn).

Het denken van de filosoof wordt verbeeld door een stenen Icosaëder, een wiskundige vorm bestaande uit een ruimtelijke aaneenschakeling van twintig driehoekige vlakken, twaalf hoekpunten en dertig ribben gemaakt van geslepen graniet en daarmee verwijzend naar zijn beroep: lenzenslijper.

De sculptuur staat op een ovale podium van terrazzo. De spiraalvorm benadrukt nog eens het wezen der dingen: immers elke plant of bloem vertakt zich in een regelmatige spiraal, evenals ons DNA. Op de zijkant staat de naam van de filosoof en het citaat: 'Het doel van de staat is de vrijheid' waarmee Spinoza, die 376 jaar geleden op deze plek geboren is, tot in de oneindigheid actueel blijft.

Nicolas Dings november 2008

Spinoza, 1632/24 november 2008

The philosopher, lens grinder and Amsterdammer Spinoza concentrated in his scholarly work on investigating the polymorphous universe and the purportedly confusing palette of the 'human world', but he also saw all of man's knowledge and wisdom through the perspective of 'nature and the divine'. The positioning of a monument to Spinoza at his place of birth on the Zwanenburgwal in Amsterdam is a tribute to his philosophical views, the influence of which on Western thinking is invaluable.

The sculpture is a triad: a platform, an icosahedron, and a statue of the philosopher form an inseparable whole. The platform is playfully modeled after the laws of Newton, who, coming after Galileo and Kepler, described how the planets form an elliptical arc around the earth, like Spinoza wanted to encompass and describe the spiritual universe in his Ethics.

The bronze figure of the philosopher is wrapped in a cloak that bears symbols which refer to his ideas on tolerance, freedom of religion and freedom of speech, and which simultaneously form a link with today's multicultural society (for Spinoza was also a son of immigrants). The cloak is decorated with sparrows, ring-necked parakeets and roses, lying on its folds in relief. The ring-necked parakeet, which a few years ago chose the Vondel Park as its biotope, has proved to be hardy: it has adapted to the climate, eats what is available and now circulates throughout the entire city. The sparrow, our most archetypal bird, is having a difficult time, however – not that the species is in danger of dying out, but its former ubiquitousness is no more. And finally, the rose. Engraved in Spinoza's signet ring was a rose wreathed with the word CAUTE (caution). The rose, universal metaphor for beauty, also has thorns ('spinoza' literally means 'thorn').

The philosopher's thinking is represented by an icosahedron, a mathematical globular form comprised of twenty identical triangular planes, twelve angular points, and thirty edges, made of polished granite: a reference to his profession of lens grinder.

The statue stands on an oval platform of terrazzo. Its spiraling shape once again emphasizes the essence of things: after all, every plant and flower branches off in a regular spiral, as does our DNA. Carved into the side of the platform is the philosopher's name and the citation *The purpose of the state is freedom*, a statement which makes Spinoza, who was born 376 years ago at this spot, forever contemporary.

Nicolas Dings November 2008

*De menselijke
handelingen
niet bespotten,
niet betreuren,
niet veroordelen,
doch begrijpen*

UIT: TRACTATUS THEOLOGICO-POLITICUS

Met 'Het doel van de staat is de vrijheid' vat Spinoza in een paar woorden zijn politieke filosofie samen. De politiek moet van mensen geen dieren of automaten maken, die door dwang of uit angst aan de wetten gehoorzamen. 'Integendeel, zij moet ervoor zorgen dat zij veilig kunnen functioneren en hun rede gebruiken en niet met haat, toorn of bedrog strijden, noch zich door bittere gevoelens jegens elkander laten meeslepen.'

De in Amsterdam geboren filosoof Benedictus de Spinoza (1632-1677) heeft twee hoofdwerken geschreven: de *Ethica* en het *Tractatus theologico-politicus*. Beide boeken verschenen anoniem en met gefingeerde titelbladen, maar kwamen bij de Amsterdamse uitgever Jan Rieuwertz. vandaan. Zijn voorzichtigheid was niet voor niets, want een medestander van Spinoza, Adriaan Koerbagh, was enkele jaren eerder omgekomen in het Rasphuis op de Heiligeweg, waar de gevangenen onder zware omstandigheden dwangarbeid moesten verrichten.

Het *Theologisch-politiek traktaat* is een politiek pamflet en behoort tot de eindeloze reeks brochures en strijdschriften die in de Gouden Eeuw in ons land verschenen. De Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden deed haar naam geen eer aan, want zij was in religieus, politiek en maatschappelijk opzicht tot op het bot verdeeld. Het gebrek aan eenheid deed geregeld de roep ontstaan om een sterke man, in de vorm van een prins uit het Huis van Oranje en een herstel van normen en waarden door aan de 'publieke' protestantse kerk meer maatschappelijke invloed te geven. Zulke verlangens naar minder maatschappelijke vrijheid zijn in de ogen van Spinoza gevaarlijk, omdat zij tot moord en doodslag leiden, zoals in 1619 bleek met de gerechtelijke moord op Oldenbarnevelt en zoals zou blijken in 1672 toen raadspensionaris Johan de Witt op gruwelijke wijze het slachtoffer werd van de volkswroede. Spinoza voert echter meer dan een partijpolitieke verdediging van het bewind van De Witt, dat diens aanhangers hooghartig de 'ware vrijheid' noemden. Zijn filosofie geeft ook nu mensen een richtlijn hoe zij kunnen samenleven in een verdeelde maatschappij.

De vrijheid die het doel van de staat moet zijn, noemt Spinoza de 'vrijheid van filosoferen'. Zij heeft een religieus (wereldbeschouwelijk) en een politiek aspect. Volgens de ondertitel van het *Theologisch-politiek traktaat* is deze vrijheid niet alleen verenigbaar met oprechte vroomheid, maar ook met de vrede in de staat. Voor beide is de vrijheid zelfs onmisbaar. Het eerste punt stelt Spinoza aan de orde in de eerste zestien hoofdstukken door een analyse van het verschijnsel religie. Alle godsdiensten leren volgens hem de mens 'gehoorzaamheid en naastenliefde', dat wil zeggen een bepaald sociaal gedrag. Wat de gelovigen daarbij denken is tot op grote hoogte willekeurig. De voorstellingen die wij van God hebben, lopen immers sterk uiteen. Vanwege deze morele kern van alle godsdiensten, vormen zij *in principe* voor de samenleving geen bedreiging en de overheid heeft dan ook geen enkele reden om zich met de inhoud van godsdiensten of andere levensovertuigingen te bemoeien. Spinoza meent dat de ervaring zijn gelijk bewijst. Dit is de portee van zijn bekende lofrede op de vrijheid in Amsterdam aan het slot van het *Theologisch-politiek traktaat*. In deze stad zouden overheid en burgers alleen in het gedrag geïnteresseerd zijn en niet in wat mensen geloven en welke waarden zij zeggen te hebben. Verondersteld is dat deze vrijheid in wereldbeschouwelijke kwesties de grondslag legde voor de rijkdom van de stad in de Gouden Eeuw. Spinoza kent in principe aan de religie een morele waarde toe, maar in de gevallen waar de godsdienst de gelovigen aanzet tot gedrag dat aan maatschappij of individuen afbreuk doet, bestempelt hij deze geloofs-

voorstellingen als bijgeloof, dat in toom gehouden moet worden. Deze principiële scheiding tussen woorden en daden, die Spinoza maakt, is nog steeds van grote waarde.

Het tweede deel van het *Theologisch-politiek traktaat* gaat over de 'vrijheid van filosoferen' in de samenleving. Alle dingen kennen volgens Spinoza een conatus, dat is de kracht en drang om te blijven bestaan. Bij de mens veroorzaakt de conatus een gezond egoïsme. De staat heeft net als de burgers een eigen conatus, die de som is van de individuele pogingen in het bestaan te volharden. Dit betekent dat een staat met de meeste macht, die dus het meest zijn eigenbelang kan dienen, een staat is waar het belang om voort te bestaan parallel loopt met dat van de burgers. Volgens Spinoza gebeurt dat vooral in een vrije democratie. Dat is de reden dat hij deze de meest effectieve staatsvorm acht. Maar in een democratie zijn de bestuurders geen heiligen, die alles voor het algemene belang opofferen; Spinoza was geen utopist.

Democratie is een systeem waarin de overheid uit eigenbelang gedwongen wordt rekening te houden met het belang van de burgers. In Spinoza's ogen is de democratie de meest stabiele staatsvorm, omdat zij het beste past bij de menselijke natuur, die door de conatus tot een sociaal egoïsme wordt aangezet. Natuurlijk dacht Spinoza bij het woord democratie niet aan de huidige parlementaire democratie met algemeen stemrecht. Hij had de steden van de Republiek voor ogen die door een elite van regenten werden bestuurd. Maar omdat de steden niet over een eigen leger en politiemacht beschikten, waren de bestuurders in de praktijk afhankelijk van de publieke opinie en dienden zij uit eigenbelang rekening te houden met de belangen van de burgers.

Spinoza noemt een democratie een staatsvorm waarbinnen de burgers geen slaven maar onderdanen zijn. Men is geen slaaf in een staat waar de wetten op de rede gebaseerd zijn en de burgers de gelegenheid hebben volgens de voorschriften van de rede te leven. Dat klinkt idealistisch, maar redelijk is elke leefwijze die het eigenbelang dient.

De vrijheid van filosoferen is in politiek opzicht de vrijheid te denken wat men wil en te zeggen wat men denkt. Deze denkvrijheid hebben de burgers, omdat zij onmogelijk te onderdrukken valt. Hoe dictatoriaal een bewind ook is, in de praktijk is het altijd: 'zoveel hoofden zoveel zinnen'.

De staat moet dus tolereren dat mensen soms rare overtuigingen hebben, maar de vrijheid van meningsuiting vertegenwoordigt ook een grote waarde. Zonder haar ontstaan allerlei bestuurlijke misstanden als corruptie en vleierij. Uiteindelijk verliezen de burgers zonder de vrijheid van meningsuiting het respect voor de wet en ontstaat chaos, die voor allen nadelig is. Gefundeerde kritiek op de maatregelen van de overheid leidt verder tot verbetering van het bestuur. De vrijheid moet daarom volgens Spinoza het doel van de staat zijn.

In een aantal opzichten lijkt ons land nu op de Republiek in de zeventiende eeuw. Ook toen zochten veel mensen met nieuwe ideeën en levensovertuigingen hier hun toevlucht. Van Spinoza kunnen wij leren hoe ook in deze omstandigheden de persoonlijke en politieke vrijheid verweven zijn. Een standbeeld voor het stadhuis van Amsterdam, het politieke centrum, dat zich door een gelukkig toeval vlak bij zijn geboorteplaats bevindt, kan ons hier aan blijven herinneren.

Henri Krop

docent Geschiedenis van de filosofie aan de Faculteit der wijsbegeerte van de Erasmusuniversiteit te Rotterdam

With *'The purpose of the state is freedom'*, Spinoza sums up his political philosophy in a few words. Government must not make people into animals or automatons who obey the laws through force or out of fear. 'On the contrary, it must ensure that they can function safely and use their reason, and not struggle against each other with hate, wrath or deception, nor let themselves be carried away with bitter feelings.'

The Amsterdam-born philosopher Benedictus de Spinoza (1632-1677) wrote two major works: *Ethica* and *Tractatus Theologico-Politicus*. Both were published anonymously, and with fictitious title pages, by the Amsterdam publisher Jan Rieuwertz. His caution was well-founded, for a rival of Spinoza, Adriaan Koebagh, had died several years earlier in the Rasphuis on the Heiligeweg, where the prisoners were forced to do heavy labour under harsh circumstances.

The *Theological-Political Treatise* is a political pamphlet, one of an endless succession of brochures and militant texts that appeared in the Netherlands during the Golden Age. The Republic of the Seven United Netherlands did no honor to its name, for it was deeply divided – religiously, politically and socially. This lack of unity led to regular calls for a strong ruler, a prince from the House of Orange, and for the restoration of norms and values by giving more social influence to the 'official' Protestant church. Such hankerings for less social freedom are dangerous, according to Spinoza, because they lead to blood and mayhem, as happened in 1619 with the tribunal murder of Oldenbarnevelt and as would happen in 1672 when Grand Pensionary Johan de Witt became the victim of the people's wrath in a horrific fashion. However, Spinoza conducts more than a party politics defense of De Witt's regime, which adherents proudly called the 'true freedom'. His philosophy also gives people today a guideline for living together in a divided society.

The freedom that must be the purpose of the state is what Spinoza calls the 'freedom to philosophize'. It has a religious (ideological) and a political aspect. According to the subtitle of the *Theological-Political Treatise*, this freedom is not only compatible with sincere piety, but also with peace in the state. For both, freedom is even essential. In the first sixteen chapters, Spinoza considers the first point with an analysis of the phenomenon of religion. According to him, all faiths teach people 'obedience and charity to others', that is to say, a certain social behavior. What worshippers might think in addition to that, is to a large extent arbitrary. The ways in which we picture God, after all, are extremely different. Because this core of morality is inherent to all religions, they do not form a threat to society *in principle*, and the state has no reason whatsoever to trouble itself with the content of religions or other philosophies of life.

Spinoza feels that experience proves him right. This is the purport of his famous eulogy, given at the end of his *Theological-Political Treatise*, to the freedom existing in Amsterdam. In this city, the government and its citizens are said to be only interested in people's behavior, and not in what they believe or what values they say they have. The assumption is that this freedom in theoretical issues laid the foundation for the wealth of the Dutch state in the Golden Century. In principle, Spinoza ascribes a moral value to religion, but in cases where faith drives worshippers to behavior that harms society or individuals, he labels such dogmatic faith as superstition, which must be kept

in check. This fundamental separation which Spinoza makes between word and deed is still of great value.

The second part of the *Theological-Political Treatise* deals with the 'freedom to philosophize' in society. According to Spinoza, all things have a conatus, the power and urge to stay alive. In humans, the conatus ensures a healthy egoism. Like its citizens, the state also has its own conatus, the sum of its individual attempts to continue its existence. This means that a state with the most power, which therefore can most serve its own interests, is a state whose interest in continuing to exist runs parallel with that of its citizens. According to Spinoza, this especially occurs in a free democracy, which is the reason why he considers it the most effective form of government. But the administrators in a democracy are not saints who sacrifice everything for the common good; Spinoza was not a utopian.

Democracy is a system in which the government is forced, in its own interest, to take the citizens' interest into account. In Spinoza's opinion, democracy is the most stable form of government because it goes best with human nature, which through the conatus is driven to social egoism. Naturally, when using the word 'democracy', Spinoza was not thinking of today's parliamentary democracy with universal suffrage. He had in mind the cities of the Republic, which were governed by an elite comprised of regents. But because these cities did not have their own army or police force, in practice their rulers were dependent on public opinion, and they took the citizens' interests into account in order to further their own interests. Spinoza called democracy a form of statehood in which the citizens are not slaves but subjects; for people are not slaves in a state where the laws are based on reason and citizens have the opportunity of living according to the precepts of reason. This sounds idealistic, but every mode of existence that serves self-interest is reasonable.

In a political sense, the freedom to philosophize is the freedom to think what one wants and to say what one thinks. The citizens have this freedom of thought because it is impossible to suppress. No matter how dictatorial a regime is, in practice it is always, 'so many men, so many opinions'. The state must therefore tolerate the fact that people sometimes have strange convictions, but freedom of speech also represents a principle of great value. Without it, all sorts of administrative abuses arise, such as corruption and flattery. Without freedom of speech, citizens ultimately lose respect for the law, and chaos arises, which is disadvantageous for all. Founded criticism of the measures of government further leads to improvement of the administration. Therefore, freedom must be the purpose of the state, says Spinoza. In a number of ways, our country now resembles the Republic of the 17th century. Then, too, many people with new ideas and philosophies of life sought refuge here. From Spinoza, we can learn how personal and political freedom can also be achieved in these circumstances. A statue in front of the City Hall, the political center of Amsterdam, which by happy coincidence is located right next to Spinoza's place of birth, can keep reminding us of this.

Henri Krop

lecturer in the History of Philosophy at the Faculty of Philosophy,
Erasmus University Rotterdam

Colofon

uitgave © Stichting Spinoza Monument

Pieter de Jong, voorzitter

Hester Alberdingk Thijm, vice-voorzitter

Christopher Wijsenbek, penningmeester

Nora Tan, bestuurslid

Thérèse van Schie, bestuurslid

ontwerp

hakijk, Jan Kleingeld

fotografie

Eveline Renaud

Nicolas Dings

drukwerk

Station Drukwerk

vertaling

Jane Bemont

eindredactie

Truus Gubbels

courtesy

Galerie metis_nl

www.metis-nl.com

www.nicolasdings.nl

Met dank aan

gemeente Amsterdam

Adapt 3 D Modelmakerij

Amsterdams Uitburo

Anne Frank Stichting

Hans Akkerman

Aldje Bertrams

Prof. dr. L. van Bunge

Cortlever Agricola Natuursteen

Meike le Coultre

Jamie Creemers

Jeanette Gerritsma

Hank Gronheid

Cynthia Hendriks

Louise van den Heuvel

Piet van de Heuvel

Annelies de Hommel

Peshmarga Jawhar

Margot Jongerius

Prof. dr. S. Karsten

Bronsgietterij Kemner

Dr. H.A. Krop

Roeland Lagendijk

Ron en Rossana Lang

Galerie Metis_NL

Andries Mulder

Nederhof Kraanbedrijf

Jaap Noordermeer

Arnan Oberski

Augusto Pereira da Silva

Brenda Posno

Mieke van der Star

Paul Schut

Frits Sergeant

Claudia van 't Slot

Stanislaw Stanchev

Prof. dr. Piet Steenbakkers

Benno Tempel

Maya van 't Veer

Frans Verberne

Henk van der Waal

Thea IJzereef

Zuliani Kunst & Terrazzo bv

Het Spinozamonument is gerealiseerd met een bijdrage van het Amsterdams Fonds voor de Kunst.

The Spinozamonument has been realized with the financial support of the Amsterdams Fonds voor de Kunst.

AMSTERDAMS
FONDS VOOR DE KUNST

